

Skjøtselsplan for Husby kystlynghei, Leka kommune, Trøndelag fylke.

Bioreg AS Rapport 2018 : 14

BIOREG AS

Rapport 2018:14

Utførende institusjon: Bioreg AS http://www.bioreg.as/	Kontaktpersoner: Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS Reidun Gudding, grunneier	ISBN-nr. 978-82-8215-386-7
Prosjektansvarlig: Finn Oldervik 6693 Mjosundet Tlf. 71 64 47 68 el. 414 38 852 E-post: finn@bioreg.as Tlf. 915 27 072 E-post: solfrid@bioreg.as	Oppdragsgiver: Grunneier Reidun Gudding	Dato: 10.12.2018
Referanse: Langmo, S.H.L. & Oldervik, F. 2018. Skjøtselsplan for Husby kystlynghei, Leka kommune, Trøndelag fylke. Bioreg AS rapport 2018 : 14. ISBN; 978-82-8215-386-7		
Referat: Rapporten beskriver naturverdier og artsmangfold for kystlyngheiene på gården Husby rett sør for sentrum på øya Leka i Trøndelag fylke. Lokaliteten er i dag beitet med sau sammen med en del andre arealer på gården. Beitetrykket er stedvis godt, men større områder er også grodd igjen med ungskog for det meste bestående av bjørk. Selv om skjøtselen ikke er helt optimal og det ikke har vært svidd her på lang tid, er lokaliteten fremdeles å regne som kystlynghei, og den har godt restaureringspotensiale. Rapporten gjør rede for de skjøtselstiltak som bør videreføres og settes i verk for å ta vare på de biologiske (og kulturelle) verdiene som er knyttet til lokaliteten.		
4 emneord: Kulturlandskap Naturtype Skjøtsel Kystlynghei		

Figur 1. Bildet på forsiden viser Bakkaklubben helt vest i lokaliteten. Her finnes partier med åpen beitet lynghei, samt partier med ung bjørk. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Forord

Etter ønske fra Reidun Gudding, ble det utført kartlegging av naturtyper knyttet til kulturlandskapet på gården Husby på Leka sommeren 2018. Gården har ingen tidligere registreringer av naturtyper i Naturbase.

I 2018 ble det gjort en naturfaglig undersøkelse av alt innmarkareal, samt en del av utmarka på gården. Formålet med undersøkelsen var å registrere det som var av lokaliteter knyttet til kulturlandskapet. Dette resulterte i registrering av en lokalitet med kystlynghei verdisatt til Viktig – B (verdien er svak grunnet svak skjøtsel), og en lokalitet med hagemark verdisatt til Lokalt viktig – C. Lokalitetsbeskrivelsene er basert på siste versjon av faktaark for naturtypene, i tillegg til at de er beskrevet i forhold til NiN 2.1.

Vi vil med dette takke Leka kommune v/ Kristin Floa for å ha tatt initiativ til kartlegging av kystlynghei på Leka sommeren 2018, samt for nyttige innspill i forbindelse med kartleggingsarbeid og utforming av skjøtelsesplaner. Hjertelig takk også til grunneier for oppdraget, og for at hun og sønnen Even Jakobsen stilte opp ved den naturfaglige undersøkelsen. Takk også for den gode mottakelsen vi fikk da vi ankom – og for at de har bidratt til å øke kunnskapen om gården og dens historie.

Mjosundet i Aure 10.12.2018

Rissa 10.12.2018

Bioreg AS

Finn Gunnar Oldervik

Solfrid Helene Lien Langmo

Innhold

Forord.....	3
Innhold	4
1. Generelt om kystlynghei	5
1.1 Ulike typer kystlynghei.....	6
1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei.....	6
2. Om Husby naturgrunnlag og dagens drift.....	7
2.1 Kort områdebeskrivelse av Husby	7
2.2 Driftsbeskrivelse.....	8
3. Skjøtsel av Husby – beskrivelse av planlagte tiltak.....	11
3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei	11
3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei	11
3.3 Lyngsviing.....	13
3.4 Restaurering av kystlynghei	14
3.5 Mål for skjøtsel på Husby.....	14
3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Husby.....	16
3.6.1 Beiterelaterte tiltak.....	16
3.6.2 Planer for sviing	17
3.6.3 Planlagte restaureringstiltak.....	19
3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak.....	20
3.7 Oppfølging av skjøtelsesplanen	20
4. Mer informasjon	22
5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.....	23
6. Kilder	27
7. Bilder	28
8. Artsliste	32
Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng	33
Vedlegg 2: Retningslinjer for lyngsviing utarbeidet av SNO	34
Vedlegg 3: Lokalitetsbeskrivelse hagemark – Husbysjøen sør	36

1. Generelt om kystlynghei

Kystlynghei er en flere tusen år gammel naturtype som er dominert av røsslyng. Naturtypen har blitt til i de ytterste, oseaniske strøkene langs kysten der klimaet er så mildt at småfe har kunnet gå ute hele året, eller det meste av året. Om sommeren har også storfe beitet i lyngheia, og lyng ble slått til vinterfôr. For å skape godt beitegrunnlag ble lyngheiene svidd slik at det oppsto en mosaikk av gras- og urtevegetasjon (på nysvidde arealer) og lyngvegetasjon. Røsslyng er en vintergrønn dvergbusk som beites hele året, men er viktigst som fôrplante om seinhøsten og vinteren. Grasvegetasjonen er først og fremst vår- og sommerbeite, men særlig starr kan spille en viktig rolle vinterstid. Selv om det er mange trekk i driftsmåten som er relativt ensartet, varierer både bruken og utformingen av kystlyngheia fra sør til nord og fra øst til vest.

Røsslyng er en viktig art i kystlyngheia.

Kystlyngheiene har spilt en viktig rolle i ressursutnyttelsen langs kysten og utgjorde tidligere ca. 2 % av landarealet i Norge. De strekker seg fra Lofoten i Nordland til Kragerø i Telemark. Det er også lynghei på noen få øyer i ytre Oslofjord, bl.a. på Hvaler i Østfold. Lyngheidriften har gått sterkt tilbake i løpet av 1900-tallet. Når driften reduseres eller opphører, gror lyngheiene igjen. Også skogplanting, gjødsling, oppdyrking, nedbygging og nitrogennedfall utgjør trusler mot gjenværende arealer, og kystlynghei er nå en sterkt truet naturtype (Norderhaug & Johansen 2011). Tradisjonell drift med helårsbeiting, eller beiting store deler av året, og lyngsviing er en forutsetning for opprettholdelse av kystlynghei.

Naturtypen kystlynghei inngår i kystlandskapet i en mosaikk med en rekke andre naturtyper slik som semi-naturlig eng- og strandeng, strandberg og myr. Det norske kystlyngheilandskapet utgjør en del av et større lyngheilandskap som finnes langs atlantehavskysten sør til Portugal. I Norge, som i resten av det europeiske kystlyngheimrådet er lyngheia på sterk tilbakegang. Norge har verdens nordligste kystlyngheier og dermed et spesielt ansvar for å ivareta disse. Variasjoner i miljøvariabler (kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning) danner grunnlag for en rekke grunntyper av kystlynghei, og variasjoner i bruk (lyngsviing og beiting) øker kompleksiteten i artssammensettingen og diversitet. Tiden etter lyngsviing kan deles inn i fire ulike faser; pionerfase, byggefase, moden fase og degenererende fase, og enkelte arter kobles spesifikt til noen av disse fasene. Nybrent kystlynghei med lyng i pionerfasen inneholder en del urter og gras, mens gammel lynghei (30-50 år) ofte er meget artsfattig og har et velutviklet mosedekke. Selv om lynghei generelt regnes som et relativt sett artsfattig økosystem er det totale biologiske mangfoldet knyttet til hele lyngheisyklusen betydelig. Som i de fleste andre semi-naturlige økosystemer øker også artsmangfoldet, spesielt av de skjøtelsavhengige artene, med kalkinnholdet i jorda (pH).

1.1 Ulike typer kystlynghei

Kunnskapen om variasjonen i kystlyngheivegetasjonen er under utvikling. Det nyeste systemet for beskrivelse av variasjonen i norsk natur, Natur i Norge (NiN), deler kystlynghei på grunnlag av kalkinnhold, uttørkingsfare og vannmetning inn i tolv grunntyper: Kalkfattig bakli-hei, kalkfattig kystlynghei, kalkfattig tørr kystlynghei, kalkfattig fuktig kystlynghei, intermediær bakli-hei, intermediær kystlynghei, intermediær tørr kystlynghei, intermediær fuktig kystlynghei, svakt kalkrik kystlynghei, svakt kalkrik tørr kystlynghei, sterkt kalkrik kystlynghei, sterkt kalkrik tørr kystlynghei (Halvorsen et al. 2015).

I tillegg til røsslyng er bl.a. blåbær, flekkmarihånd, tyttebær, krekling, smyle, kornstarr, tepperot og skrubbær vanlige arter i norske kystlyngheier. Kalkrik kystlynghei skiller seg fra den kalkfattige ved et høyere innslag av kalkrevende arter som flekkmure, blåstarr, reinrose, vill-lin, fjellfrøstjerne og orkideer. Bakliheier, som ofte er nord- og østvendte, gjerne i humide skråninger, har typiske arter som bjørnekam, revebjelle, ormetelg, blåbær og blokkebær. Kystlynghei med høy uttørkingsfare har gjerne arter som heigråmose, melbær, kveinarter, finnskjegg og gulaks. Kystlynghei med høy vannmetning skiller seg fra tørrere grunntyper ved et framtrædende innslag av fuktkrevende arter og myrarter som klokkelyng, blokkebær, rome og bjønnskjegg.

Nedenfor finner du en kort beskrivelse av karakteristiske trekk for kystlynghei i sør, vest og nord. For å ivareta det biologiske mangfoldet er det viktig å ivareta lyngheier som representerer variasjonen langs hele kysten i tillegg til variasjonen i lokale komplekse miljøvariabler.

1.2 Geografiske variasjoner av kystlynghei

Sør-Norge

Det meste av kystlyngheiene i sør er relativt tørr kystlynghei, fukthei er sjeldnere. I de sørlige heiene forekommer klokkesøte langs kysten fra Lindesnes til Stavanger. I sørhellende lyngheier på litt næringsrik grunn kan man finne en del andre urter som blodstorkenebb, fagerperikum, kystmaure og firtann. På Lista og Jæren finnes det fortsatt en meget spesiell lyngheitype: lynghei som er et suksesjonstrinn mellom marehalmdyne og skog. De domineres av røsslyng, krekling, krypvier, marehalm og sandstarr.

Vest-Norge

Kystlyngheiene i vest dvs. fra Rogaland til Møre og Romsdal, har størst utstrekning i vest-øst-retning og for hundre år siden gikk lyngheia her langt inn i fjordene. I dag dominerer imidlertid lyngheia først og fremst de ytterste øyene og de ytre fjordstrøkene. Her finnes arter med høye krav til fuktighet og lang vekstsesong. Klokkelyng, som vokser i fuktigere områder enn røsslyng, er vanlig her, og purpurlyng, som er frostømfintlig, finnes i en smal stripe ytterst på kysten til Sunnmøre. En rekke arter med vestlig utbredelse i Norge har lyngheia her som sitt viktigste habitat, for eksempel vestlandsvikke, lyngøyentrøst, fagerperikum, heiblåfjær og kystmyrklegg. Artsmangfoldet synker fra vest mot øst på grunn av at de klart vestlige artene faller ut.

Midt- og Nord-Norge

Fra Trøndelag til Nordland, dominerer fukthei på grunn av mye nedbør og lav temperatur. Torvdybden kan være flere desimeter og overgangen mot myr er glidende. Krekling blir et stadig vanligere innslag nordover og kan bli mer dominerende enn røsslyngen. Siden den har lavere beiteverdi kan det skape problemer i områder med vinterbeiting. Slåttestarr og torvull er også vanlige. Fra Sunnmøre og nordover minker innslaget av vestlige arter, mens innslaget av nordlige arter og fjellararter øker, som for eksempel

dvergbjørk, rypebær og molte. Tørrhei (høy uttørkingsfare og lav vannmetning) kan forekomme i sørhel-linger og på arealer med skrint jordsmonn. Her øker andelen av urter og gras som tepperot, engkvein og rødsvingel, og melbær er et karakteristisk innslag. Den norske kysten domineres av fattige bergarter, men nordover finnes det innslag av kalkrike bergarter som gir rik hei med innslag av kalkkrevende arter. Også på skjellsand kan det utvikles slik rik hei.

2. Om Husby naturgrunnlag og dagens drift

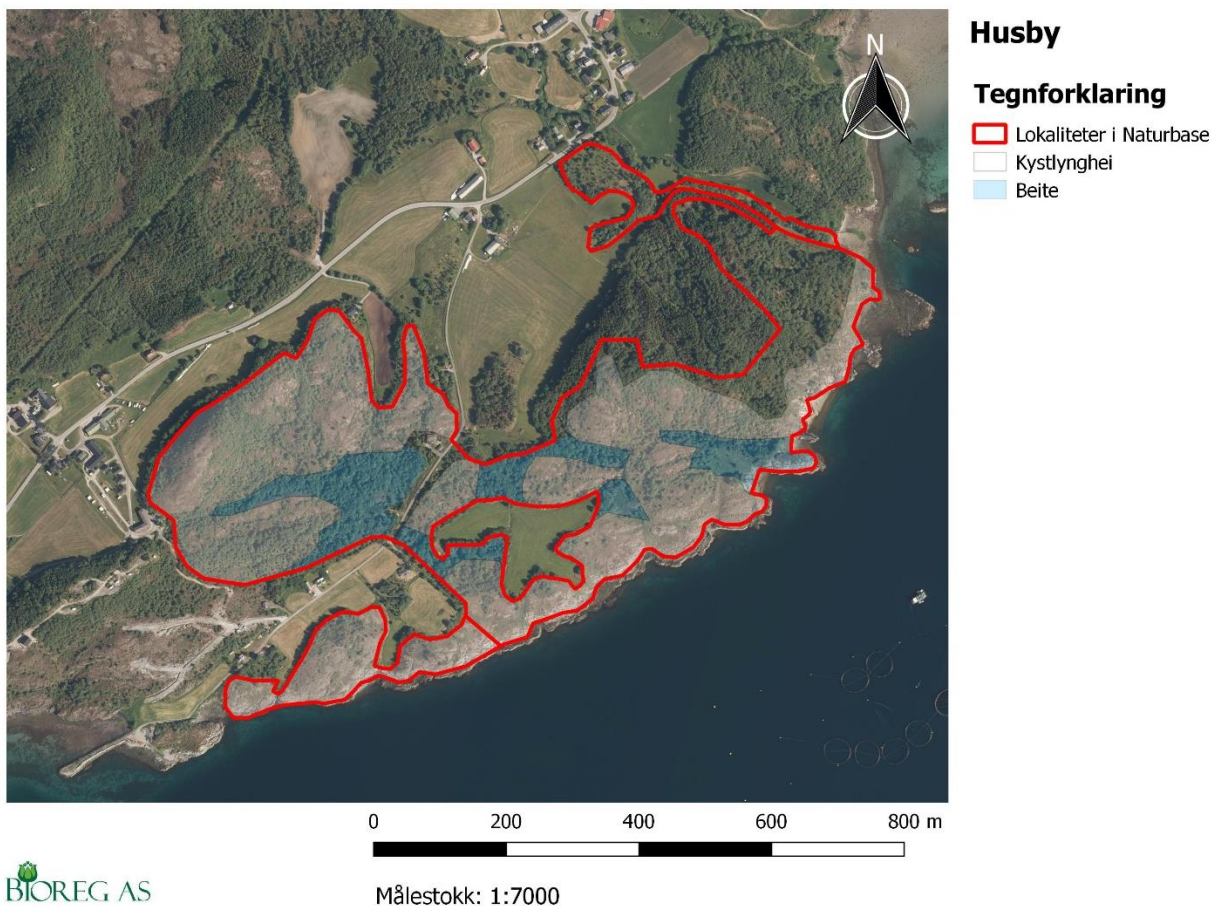
2.1 Kort områdebeskrivelse av Husby

Gården Husby ligger på øya Leka helt nord i Trøndelag, og like sør for kommunesenteret på østsida av øya. Her ligger den i le for vind og vær. Berggrunnen er varierende, men rik, med bergarter som gabbro, konglomerat og gråvakke. Der sistnevnte er omtalt å inneholde kalkstein. Løsmassene er for det meste sparsomme og usammenhengende, men i enkelte søkk finnes hav- og fjordavsetning og strandavsetning (Kilde: NGU). Moen (1998) plasserer Leka i sør- og mellomboreal vegetasjonssone (S/MB), og i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, humid underseksjon (O3h).

Lynghiene på Husby er i en tilstand som krever at skjøtsel blir igangsatt så snart som mulig. Lokaliteten er verdisatt til en svært svak Viktig – B. Det er i første rekke innslagene av urte- og grasrike heier på kalkrik berggrunn, som er med å trekke verdien opp, sammen med interessen for å drive skjøtsel i området, og det at området allerede er i bruk som beiteområde.

Den avgrensede lokaliteten med kystlynghei på Husby er på 311,5 daa, og er etter DN Håndbok 13 for det meste å regne som rik tørrhei, men det finnes også mindre partier med rik fukthei (begge utformingene er inkludert i sterkt kalkrik kystlynghei etter NiN) i tillegg til svakt kalkrik semi-naturlig eng og et par mindre ekstremrike myrområder. I nord later berggrunnen til å være noe fattigere, men også her regnes lynghiene som rike etter MD's Håndbok 13. Etter NiN er de imidlertid å regne som intermediaær kystlynghei. Også i dette området finnes innslag av semi-naturlig eng i enkelte søkk. Det finnes partier med mindre, men godt utviklede strandenger i bukter og vikar, i tillegg til partier med gamle beitemarker rundt husene. Disse er delvis restaurert og skogen er delvis tynna. Dette gjør at området egner seg godt som sauebeite. Det finnes et par mindre bekker her, slik at sauene har tilgang på vatn. Terrenget er småkupert og gir gode muligheter for å finne skjul for beitedyra ved dårlig vær. Øst for lynghiea ble det avgrenset en mindre lokalitet med hagemark med verdien: Lokalt viktig – C. Denne er blitt til som et resultat av restaureringsarbeidet som allerede er gjort.

Av karplanter som ble registrert kan nevnes rødsildre, blåstarr (partier med blåstarr-eng), vill-lin, fjellfrøstjerne, dvergjamne, gjeldkarve, hårstarr, flekkmure, hvitmaure, engstarr, fjelltistel, loppestarr og murburkne. Alle disse er basekrevende arter. Området har potensiale for sjeldne og rødlistede arter fra flere artsgrupper, som lav, moser og beitemarksopp.

Figur 2. Kartet viser lokalitetene avgrenset ved undersøkelsene i 2018 der kystlyngheia utgjør den største lokaliteten, og ha-gemarka ligger øst for denne som en smal stripe fra sjøen og oppover mot veien. Arealer som er å regne som lystlynghei har fått en lys grå farge, mens beitearealer er markert med blått. Arealer uten farge i øst, er restaureringsarealer som en over tid regner med vil kunne restaureres som kystlynghei. Kartet er utarbeidet i QGis med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt.

2.2 Driftsbeskrivelse

Driftsbeskrivelsen er utarbeidet i samarbeid mellom Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS og grunneierne i forbindelse med undersøkelsen, og senere ved telefonsamtaler.

Dato for utarbeiding av driftsbeskrivelse: 28.11.2018
Beskriv dagens beite (ev. tegn inn på kart): Gården hadde kyr frem til rundt år 2000, og heiene ble brukt som utmarksbeite for kviger. Fra 2009 ble beitet gjenopptatt med sau.
Hvor mange dyr beiter på de ulike beiteområdene: I dag er hele lokaliteten gjerda inne og beites med ca. 35 vinterfôra kvitsau (70 kvitsau på det meste), og ca. 25 GNS. Disse er inne om vinteren.
Beskriv nåværende opplegg for sviing (Hva har du svidd, når ble det svidd, ev. tegn inn på kart): Lokaliteten svis ikke slik det er i dag
Har du gjort andre skjøtselstiltak enn beiting og sviing: I løpet av de siste årene, er et omfattende restaureringsarbeid satt i gang, med fjerning av lauvoppslaget. Dette har i deler av området gitt resultater, og en ser at lyngen fortsatt er til stede. I tillegg er deler av beiteområdene restaurert med tanke på at dyr skal gå ute hele året.

Vet du hvordan området har vært skjøttet tidligere (beiting, lyngslått, sviing eller annet)?

Gården hadde kyr frem til rundt år 2000, og heiene ble brukt som utmarksbeite for kviger. Gamle foto fra området inkludert flyfoto viser at det tidligere var mye mer åpent her. I følge nåværende grunneier har det skjedd svært mye bare på de siste 30 årene. Fra 2009 ble beitet gjenopptatt med sau. I dag er hele lokaliteten gjerda inne og beites med ca. 35 vinterfôra kvitsau (70 kvitsau på det meste), og ca. 25 GNS. Disse er inne om vinteren.

Er det noe med dagens skjøtsel (antall dyr, kvalitet på beiteområdene) du mener bør endres?

Det bør flere dyr inn på beitet etter hvert som skogen fjernes, ellers er det svært viktig å fortsette ryddingen av skog.

Må skjøtselen tilpasses spesielle verdier i området (sjeldne arter, problemarter, kulturminner, vern etc.)?

Både innen og utenfor området er det betydelig mengder lutz-/sitkagran. Før skjøtsel kan igangsettes, bør i alle fall de nærmeste plantasjene fjernes. Også nord i heia finnes en del unge bartrær. Disse har enda ikke begynt å sette kongler, og bør fjernes før de gjør det. Her er det også betydelig oppslag av ung lauvskog som bør fjernes.

Beskriv rutiner for tilsyn og sanking:

Sauene har daglig tilsyn ved husene.

Beskriv tilgang til ly på beite:

Det finnes godt med engarealer og noe strandeng innenfor avgrensningen. Dette gir godt grunnlag for beite. Også tilgangen på ly er god, og enkelte bjørkeholt kan godt settes igjen inne på beitearealene med tanke på skjul. Også knausene innenfor lokalitetene vil kunne bidra til ly for sauen fra ulike vindretninger.

Beskriv rutiner for eventuell nødfôring og plassering av fôrplass:

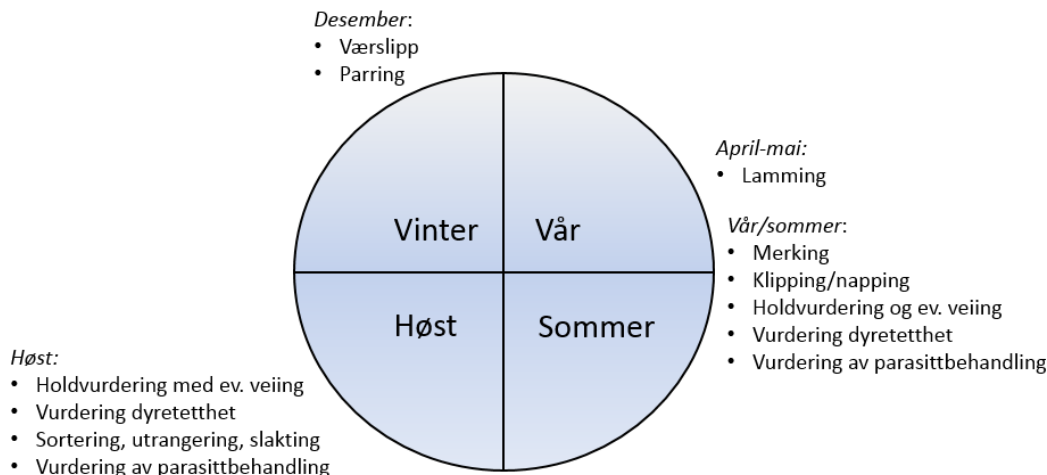
I dag tilleggsfôres sauene nord for lokaliteten, på et areal som er regnet som hagemark. Denne kan med fordel avvikles her, da dette kan være med å forringe verdiene rundt gravene som ligger her. Foringa kan heller skje nærmere gården og i tilknytning til arealer som settes igjen som leområder.

Beskriv vanntilgang til dyra på beite:

Omtrent midt i lokaliteten går en bekk som er åpen hele året, og sikrer dyra vanntilgang.

Relevante tillatelser fra Mattilsynet (for eksempel dispensasjon til «utegang uten tjenlig oppholdsrom»):

Driften gjennom året – legg til aktiviteter:

Har dere ønsker eller mål for de neste 3-5 år som det skal tas hensyn til?

Det er ønsker om å jobbe videre med restaurering og gjenåpning av lokaliteten.

Andre kommentarer:

Like vest/nordvest for lokaliteten ligger en campingplass og flere hytter. Sviing her kan komme i konflikt med hyttebygging i dette området. Her er også et areal som ligger utenfor eiendommen inkludert, da dette er kystlynghei av samme type som innenfor lokaliteten. Eventuell skjøtsel her, må skje i samarbeid med grunneier.

3. Skjøtsel av Husby – beskrivelse av planlagte tiltak

3.1 Generelt om skjøtsel av kystlynghei

Kystlyngheiene er skapt ved rydding av skog, lyngsviing, beiting og lyngslått. De har utviklet seg gjennom gjensidig påvirkning mellom lynghei og beiting, først og fremst med gammelnorsk sau, men også med geit og sommerbeiting med storfe. Helårsbeite med gammelnorsk sau ansees som den viktigste driftsmåten for å ta vare på kystlynghei. Ved innsiktsfull drift kan en også skjøtte kystlynghei ved beiting med spælsau, norsk kvit sau eller andre saueraser fra tidlig vår til sein høst, og tidvis vinterbeiting kombinert med tilleggsfôring når forholdene tilsier det. Storfe som kviger, sinkyr (kyr i tørrperioden), ammekyr med kalv samt kastrater kan beite i kystlynghei om sommeren når det inngår strandeng eller andre arealer med gras- og halvgras i tilstrekkelig omfang i beiteområdet som helhet.

3.2 Beiting og dyrehold i kystlynghei

Beiting er viktig for ivaretagelsen av kystlyngheiene, og i snøfattige og vintermilde kyststrøk med kystlynghei finner man former for utegangerdrift. Hold av dyr, uansett driftsform, krever at man følger tilhørende regelverk, se www.lovdata.no. Utegangerdrift er omtalt spesifikt flere steder i regelverket, med både egne tilpasninger og med dispensasjoner fra hovedregelverket mot at enkelte vilkår holdes. Av viktige regelverk å sette seg inn i, kan man trekke frem: «Lov om dyrevelferd» (Dyrevernløva), «Forskrift om velferd for småfe», «Forskrift om velferd for produksjonsdyr», «Forskrift om merking, registrering og rapportering av småfe» og «Forskrift om bekjempelse av dyresjukdommer». Dispensasjon om «utegang uten tjenlig oppholdsrom» krever tillatelse fra Mattilsynet.

For å kunne tilpasse dyretallet til beitegrunnet, må beitegrunnet vurderes. Beitegrunnet påvirkes av variasjoner i både naturforhold og hevd, og må derfor vurderes for hvert enkelt beite. Ofte inngår det flere naturtyper i det samlede kystlandskapet som beites, noe som også bør tas inn i den totale vurderingen av dyretallet. Dette kan være strandenger som er gode vår- og sommerbeiter, eller myr som kan ha viktige halvgress og starr utover høst og vinter. Kystlynghei i god hevd utgjør gode beiter, og inneholder helst vekslinger av røsslyng i både pionerfase, byggefase og moden fase. Dette gjør at beitedyrene kan veksle mellom røsslyngplanter av ulik alder og høyde. Beitekvaliteten til røsslyngen varierer med alder, og særlig gammel, forvedet og skadet røsslyng forringer beitene mye. En del kystlyngheier finnes i vekslinger med mye bart berg, mens andre lyngheier danner tette tepper hvor røsslyngen har et høyt dekke. Både dekning og kvalitet på røsslyng tas med i beregningen av dyretall per arealenhet.

I «Forskriften om velferd for småfe», omtales utegangerdrift spesielt, og i § 18 «Unntak fra kravet om tjenlig oppholdsrom – utedrift», kan oppsummeres i følgende viktige punkt:

- 1) *Dyretallet skal tilpasses beitegrunnet.*
- 2) *Eier eller annen med ansvar for dyrene skal ha mulighet til raskt å skaffe tilstrekkelig og egnet fôr i tilfelle situasjoner der beitet ikke gir tilstrekkelig næring.*
- 3) *Det skal etableres fôringsplass som gjør det mulig å fôre dyrene på en god måte.*
- 4) *Terreng og vegetasjon skal gi tilstrekkelig ly, og dyrene skal ha beskyttende ullfell i kalde årstider.*
- 5) *Det skal etableres innhengning som gjør det mulig å samle dyrene.*
- 6) *Dyrene skal samles når det er nødvendig av dyrevernmessige hensyn, og minimum vår og høst for kontroll, merking, napping og klipping av ull, nødvendig parasittbehandling, o.l.*
- 7) *Paring skal skje slik at lamming og kjeing kan forekomme når beite- og klimaforhold er gunstige.*
- 8) *Tilsynet skal intensiveres før og under lamming.*

Gode vinterbeiter er nødvendig for et godt dyrehold. Nøkkelarten røsslyng inngår i beitegrunnlaget gjennom hele året, men er viktigst utover høsten og vinteren, da omfanget av andre beiteplanter reduseres. Selv om røsslyng er den viktigste vinterbeiteplanta, er tilgang på starr og gras som dyra finner innimellom lyngen betydningsfull for det samlede næringsopptaket om vinteren. Småfe på utmarksbeite skal etter regelverket ha tilsyn minst en gang per uke i områder uten særskilt risiko. Ved mistanke om økt fare må tilsynet intensiveres slik at forhold som kan medføre dårlig velferd, syke, skadde og avmagrede dyr, oppdages så tidlig som råd er. Det er en forutsetning at beitelokalitetene gir muligheter for å komme til med nødfôr, også i perioder med dårlig vær. Beitene må ha tilstrekkelig ferskvannstilgang gjennom hele året. Det må planlegges løsninger for mulig vannmangel, både sommer som vinter.

Gammelnorsk sau og andre husdyrslag

Gammelnorsk sau (ofte kalt villsau) er mye brukt i utegangerdrift i kystlynghei, ettersom det er en hardfôr, lett sau som er tilpasset helårsbeiting hvor det er vilkår for det. Under de riktige kombinasjoner av milde vintre, tilstrekkelig med areal og velskjøttede kystlyngheier, greier gimrer og voksne sauer av gammelnorsk sau seg vanligvis tilfredsstillende gjennom vinteren. Paring skal skje slik at lamming om våren ikke starter før beitegraset er kommet i vekst slik at saueene finner næringsrikt fôr til produksjon av melk. Kommer det tungt snøfall som blir liggende, og som gjør det vanskelig for saueene å få tak i tilstrekkelig fôr, må en straks sette inn tiltak med tilleggsfôring og om nødvendig hente dyrene i hus og/eller innhegning med ly for nødvendig oppfølging. Innholdet av protein i beiteplantene gjennom vinteren er gjerne noe knapt. Gammelnorsk sau kan i noen grad tære litt på kroppsreserver gjennom vinteren. Dyrene må da ha fått bygd opp kroppsreserver gjennom sommer, høst og førjulsvinter.

Gammelnorsk sau er godt tilpassa beiting i kystlynghei.

Dersom lammene fra sau i kystlynghei ikke har nådd tilfredsstillende slaktevekt, kjøttsetting og fettinnhold ved tidspunktet for høstslaktning må man gjøre tilpasninger. Disse lammene som ikke er slaktemodne må da overvintres på en måte som sikrer tilstrekkelig fôrtilgang og god dyrevelferd. Små sauelam må ikke gå sammen med vær slik at de kan bli paret, da drektighet krever svært mye og setter individet tilbake i utvikling, og kan være i strid med kravet om godt dyrehold. Produksjonsmessig er det heller ikke noen god løsning at utegangersau lammer årsgamle, da en lett kan komme inn i en vond sirkel med seinere lamming og dermed små lam om høsten.

Vanlig norsk kvit sau og andre norske langhalete raser med regional utvikling og tilpassing (steigar, cheviot, ryggja), spælsau og eventuelt andre saueraser kan også beite i kystlynghei lenge utover høsten der det er vilkår for det, og i deler av vinteren når det blir kombinert med innefôring som sikrer dyra tilstrekkelig med energi og protein. Driftsmåten som kombinerer utegangerdrift og innefôring er lite brukt i dag sammenlignet med tidligere, men er fortsatt i bruk m.a. i området ved Lindesnes i Vest-Agder, Rogaland, Hordaland og enkelte steder videre nordover langs kysten. Beiting med de langhala sauerasene eller spælsau i kystlynghei gjennom sommeren vil ofte gi mindre tilvekst på lamma enn annet utmarks- eller

fjellbeite. Mengdeinnslaget av gras og urter er viktig, det gjelder å få en god start på tilveksten hos lamma fra våren av, og at tilveksten ikke stagnerer og blir for lav når en kommer utover sommeren og seinsommeren. Ved større innslag av strandeng i tilknytning til kystlynghei, kan beitet være tilfredsstillende som sommerbeite både til tyngre saueraser og stedvis til storfe (sinkyr, kviger, kastrater, ammekyr). Naturtypen strandeng er det generelt mer av på deler av Trøndelagskysten og særlig i Nordland (Helgelandskysten) enn hva som er tilfelle på Vestlandet.

3.3 Lyngsviing

Lyngsviing er avgjørende både for opprettholdelse av ønsket artsinnhold i lyngheiene og det biologiske mangfoldet, og for sikring av godt og tilstrekkelig beitegrunnlag. Det er derfor viktig å planlegge lyngsviingen for flere år framover slik at man til enhver tid har den mosaikk av grasarealer og lyngarealer av forskjellig alder som er ønskelig. Ved planleggingen av avsviingen må man også ta hensyn til spesielle verdier knyttet til området, slik som fugl, kulturminner, landskapsestetikk og eventuelle erosjonsproblemer. Det er viktig å orientere seg om hvilke verdier som finnes i området gjennom f. eks forvaltningsorgan som kommunen, fylkeskommunen, Fylkesmannen eller Miljødirektoratet/Statens Naturoppsyn, og tilpasse den planlagte skjøtselen til disse verdiene.

Lyngsviing er ei vanlig skjøtselsform i kystlynghei.

Når det gjelder lyngsviing, er de generelle rådene at avsviingsflatene ikke skal være for store. Med store avsviingsområder minker det biologiske mangfoldet og sauen får vanskeligere for å finne godt fôr i tilstrekkelige mengder til enhver tid. For lammenes tilvekst er det spesielt viktig at det finnes lett tilgjengelige grasarealer fra våren og utover sommeren. Lyngsviingsarbeidet blir imidlertid mer arbeidskrevende når avsviingsarealene er små så det gjelder å finne en passe balanse. I denne sammenheng er det viktig å kunne vurdere og bestemme hvor lang tid det skal gå mellom hver gang man svir av samme område dvs. hvilken rotasjonsperiode lyngheivegetasjonen skal ha.

Utviklingen av røsslyngplanten går gjennom flere faser, fra pionerfase til byggefase og videre til moden fase. Fôrproduksjonen er høyest i tidlig byggefase. Når lyngen begynner å bli gammel ("moden") dvs. vanligvis når den har blitt 20-30 cm høy, brenner man på nytt. Hvor lang tid det tar varierer med klima, lokale vokseforhold og beitetrykk, men man regner med 8-20 år. Siden utviklingen av røsslyngen kan variere så mye er det viktig at man lager individuelle skjøtselsplaner som tar hensyn både til røsslyngens evne til å regenerere, røsslyngens tilveksthastighet og en vurdering av problemarter som kan komme inn etter sviing. Eksempler på problemarter er einstape, sitkagran, rynkerose og tistler.

Selve avsviingsarbeidet må også planlegges nøye med hensyn til hvor ilden skal starte og avsluttes. Myr- og vannkanter kan være naturlige avslutningslinjer, men det hender at man må lage branngater (5-6 m) for å sikre en god avslutning. Man må sørge for å ha brannslukkingsutstyr tilgjengelig og man må varsle brannvesenet på forhånd. Naboer bør også varsles. Det er viktig å være mange nok for å sikre at man kan styre brannen. Brenning må bare gjennomføres under gunstige værforhold og med tele eller fuktig jord,

dvs. i perioden fra sein høst til tidlig vår. Hvis man ikke selv har erfaring med lyngsviing, bør man få hjelp fra noen med erfaring, i hvert fall første gangen.

3.4 Restaurering av kystlynghei

I gammel lynghei dvs. lynghei som ikke har vært brent på lenge, kan det være et kraftig oppslag av busker og trær. Hvis lyngheia skal tas i bruk igjen bør dette ryddes før man brenner på nytt. Noe bjørk, rogn og ulike vierarter bør imidlertid settes igjen fordi det kan være viktig "tilskuddsfôr" for sauene. I gammel lynghei er det mer mose og lav i bunnsjiktet enn i lynghei som har vært i kontinuerlig drift. Det kan forårsake seinere regenerering av vegetasjonen etter sviing. I tillegg kan gammel lyng ha vanskeligere for å sette rotskudd, noe som også forsinker regenereringen. Selv om regenereringen i gammel røsslyng går seint etter første sviing, kan det gå raskere ved ny sviing. Det beste resultatet oppnås imidlertid i områder som ikke er for gjengrodde.

3.5 Mål for skjøtsel på Husby

SKJØTSELSPLAN			
Dato utarbeiding av skjøtelsesplan: 28.11.2018			
Dato befarings: 24.06.2018			
Dato samtale med grunneier/bruker: 24.06.2018			
Utformet av: Solfrid Helene Lien Langmo og Finn Oldervik			Firma: Bioreg AS
UTM sone: 33	Nord: 7221506	Øst: 345452	Gnr./Bnr.: 17/2
Areal (nåværende): 266,5			Areal (etter evt. restaurering): 311,5
Del av verneområde: Nei			Hvilket vern: -
Finnes det særskilte skjøtselshensyn i området, hvilke:			
<p>Like vest/nordvest for lokaliteten ligger en campingplass og flere hytter. Sviing her kan komme i konflikt med hyttebygging i dette området. Her er også et areal som ligger utenfor eiendommen inkludert, da dette er kystlynghei av samme type som innenfor lokaliteten. Eventuell skjøtsel her, må skje i samarbeid med grunneier.</p> <p>Både vest og øst i lokaliteten finnes kolonier av hekkende gråmåke</p> <p>Et par gravrøyser finnes i vest (på et par knauser utenfor eiendomsgrensene), men innenfor lokaliteten. Like øst for lokaliteten finnes en fredet nausttuft som det må tas hensyn til ved ferdsel i området, eks. om dette arealet skal brukes i forbindelse med hogst innenfor lokaliteten. Nordøst for lokaliteten ligger også et gravfelt i et område som i dag er brukt til tilleggsfôring av beitedyrene. Tilleggsfôring bør avvikles her, da dette kan være med å forringe verdiene rundt gravene.</p>			

MÅL
<p>Hovedmål for lokaliteten:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokaliteten skal være en del av et større kulturlandskap med kystlyngheier på Leka. - Verdien på lokaliteten, og dermed også beiteverdien i området, skal økes gjennom gjenopptagelse av lyngsviing og rydding av kratt og ungskog. - Lokaliteten skal videre holdes åpen og uten innslag av fremmede arter, noe som oppnås gjennom kombinasjon mellom saubeite store deler av året og lyngsviing.
<p>Konkrete delmål:</p> <p>Restaurering:</p> <ul style="list-style-type: none"> - I en restaureringsfase må busker og trær ryddes og fjernes før brenning. Spesielt er det viktig å ha fokus på fjerning av lutzgran som er i spredning i området. Enkelte bjørkeholt innenfor beiteområdene kan med fordel settes igjen som le for sauen. <p>Beite:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Området beites i dag med sau store deler av året. Driften skal være tuftet på et opplegg som sikrer god dyrevelferd. Sauene skal ha tilgang på naturlige leplasser, og hvis dette ikke finnes må det settes opp leskur. Dyrene skal også ha regelmessig tilsyn, og om nødvendig gis tilleggsfôr, noe som med fordel kan gjøres nær gården slik som i dag. En bør unngå å bruke hagemarka nordøst for lokaliteten til tilleggsfôring, da dette gradvis gjødsler opp enga og de biologiske verdiene forringes. <p>Lyngsviing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gjennom gjenopptagelse av lyngsviing, skape en mosaikk av røsslyng i forskjellige aldersstadier. Sviingen vil i sin tur øke den totale beiteverdien på området.
<p>Ev. spesifikke mål for delområde(r):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Øst i lokaliteten finnes områder med tett ungskog. Dette er arealer som er inkludert da de har restaureringspotensiale. Her er det også en del arealer som er holdt utenfor, da skogen står for tett og en antar at gjengroingen har kommet for langt. For at områdene innenfor lokaliteten skal kunne skjøttes med kontrollert brenning, må det imidlertid fjernes skog også her. Blant annet er det plantet en del lutzgran her. Denne kan, ved gjenopptagelse av sviingen, spre seg inn på ny-svidde arealer. Restaurering her krever imidlertid stor innsats med fjerning av unge trær. - Også ellers i lokaliteten finnes partier med en del ung bjørk. Her er det en målsetning å fjerne det meste av skogen, med unntak av nevnte arealer i/rundt beiteområdene. - I vest finnes et beiteområde nede i et søkk der noe skog kan stå igjen da arealet egner seg godt som leområde for dyra. Her er det også noe forsøpling fra den tilgrensende campingplassen. Mye er fjernet, men det bør ryddes mer med tanke på dyrevelferd.
<p>Tilstandsmål arter:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Oppnå mosaikk av røsslyng i ulike aldersstadier. - Øke innslaget av urter og gras.
<p>Mål for bekjempelse av problemarter/gjengroing:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Fjerne lauvskog (se avsnitt om konkrete delområder) - Fjerne lutzgran både innenfor og utenfor lokaliteten

3.6 Planlagte skjøtselstiltak på Husby

3.6.1 Beiterelaterte tiltak

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak, beiting:

En driftsform med helårs utgangardrift krever godkjenning fra Mattilsynet, og det er Mattilsynet som setter kriterier for driftsopplegget samt for et tilsyn som tar høyde blant annet behov for tilleggsfôring og ly når forholdene krever det. Området beites i dag med både utegangarsau og kvitsau. Slik området er skjøttet i dag, er det beitet med ca. 35 vinterfôra kvitsau (har vært 70 kvitsau på det meste), og ca. 25 GNS. De fleste av disse er inne om vinteren. Hele lokaliteten er gjerdet inne, og dyrene beiter fritt på hele arealet. Sauene blir tilleggsfôret nær tunet samt i en hagemark nordøst for lokaliteten. Beitetrykket er trolig høyt nok til å holde området åpent om en kombinerer beitet med sviing. Aller helst bør dyrene gå ute hele året, eventuelt bør beitesesongen strekkes så langt det er forsvarlig. Beitetrykket må overvåkes nøye for å unngå overbeiting på nysvidde områder hvor beitepresset kan bli svært stort. Det er også viktig å merke seg om beitepreferansene på området endres når det gjerdes inne og mye av skogen fjernes. Regulering av beitet ved hjelp av strøm kan bli aktuelt hvis det viser seg at beitetrykket blir for stort eller veldig skjevfordelt innenfor lokaliteten. Hvorvidt dette må iverksettes, er imidlertid ikke mulig å forutse da dyrene har tilgang til store beitearealer også utenfor selve lokaliteten.

Skulle det vise seg at de foreslåtte arealene som settes igjen som ly for sauene blir for små, vil en komme med forslag om å sette opp et leskur i områdene ved beitemarkene nærmest husene. Her er sauene vant til å finne ly fra før. Det finnes flere små knauser som det kan være aktuelt å sette leskur inntil slik at de ikke blir ødelagt av vind og vær.

Ikke langt øst for husene renner en bekk gjennom lokaliteten. Denne er ifølge grunneier åpen hele året, og vil tjene som drikkevannskilde for dyrene. I forbindelse med bekken er det naturlig å sette igjen et areal med skog som også kan tjene som le for dyrene. Slike arealer bør også settes igjen et par steder til for å sikre le fra ulike vindretninger. Foreslåtte områder er markert med **rosa farge på fig.3**. Det vil også være naturlig at tilleggsfôring skjer på de samme stedene, og kanskje særlig nær gården der de er vant til å få mat.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak, beiting og tilrettelegging for beiting:			
Beiting fortrinnsvis med utgangarsau året rundt i kombinasjon med kvitsau på sommeren og så lenge sesongen tilsier det. Regulering av beitetrykk ved inngjerding av lokaliteten/deler av den.	Årlig	166 daa	
Inngjerding av den vestlige delen av lokaliteten. Opparbeidelse av trase for gjerde	2019	2 mann i 5 dager à 7,5 timer pris per time kr 300 = 22 500,-	
Utstysbehov knyttet til beiting og tilrettelegging for beiting:			
Nettinggjerde, stolper, jernstolper, bor for å feste jernstolper i berget, motorsag, ryddesag, grind, (utstyr for elektrisk gjerding ved behov. En slik kostnad vil i så fall komme i tillegg).			

3.6.2 Planer for sviing

Beskrivelse av planlagte skjøtselstiltak med sviing:

Noe av formålet med sviingen er som nevnt å lage en mosaikkstruktur av lyng i ulike aldersfaser, og en bør derfor legge opp til å spre brannflatene utover. Det bør stå igjen en del kantsoner med eldre lyng. Sviing bør fortrinnsvis skje i striper og flekkvis, snarere enn i sirkler. Brenninga må skje når bakken er frossen eller våt, men lyngen likevel er så tørr at den lar seg brenne. Dette for å spare røtter og frøbank, men også for å unngå å sette fyr på selve torva. Det er også viktig med gunstig vindretning i dette området, med tanke på at det er bebyggelse vest og nord for området. Slike forhold er ikke alltid til stede, og en vil etter hvert oppdage at det ikke er sikkert en får brent like mye (eller noe som helst) alle år. Om det et år ikke lar seg gjøre å brenne i løpet av vinterhalvåret kan dette gjennomføres et senere år.

Ved sviing av små flater kan en likevel enklere se hvordan sviingen slår ut på lyngen (særlig der mye av den gamle lyngen er død og en enda ikke helt ser hvor mye som spirer fra røtter/frøbank på grunn av beitetrykket i området). Sviing bør i første rekke skje i områder med gammel, levende og grov lyng, eller i områder med mye død lyng der en samtidig ser at det står igjen noe av den gamle lyngen, eller der det er tydelig at den kommer opp igjen fra frøbank/gamle røtter.

Lokalitetens areal er på 312 daa, hvorav 27 daa holdes utenfor da de ligger utenfor eiendomsgrensene og det er lite sannsynlig at de vil forvaltes som kystlynghei. Det vil imidlertid være svært positivt om også disse arealene kan beites og brennes. Det finnes ca. 50 daa som er å regne som beite, i tillegg finnes mer myrpregede partier, grunnlendte partier, nakne berg og mindre partier med strandenger som heller ikke er aktuelle for sviing. I øst ligger arealer med tett ungskog, som er å regne som restaureringsareal (ca. 50 daa).

Ut fra dette regner en med at det totale svibare arealet innenfor lokaliteten er rundt 180 daa. Mye av dette arealet er imidlertid omkranset av ungskog som må fjernes før sviing er aktuelt. De største sammenhengende svibare partiene finnes på Bakkaklubben i vest, og Steinberget lenger øst. I tillegg finnes mange mindre flekker med røsslyng som også kan svis. For å svi slike flekker anser en det mest effektivt å svi en og en eller noen få flekker samtidig.

Innenfor de større sammenhengende svibare arealene, bør det legges opp til en mosaikk med brannflater. Etablering av ny vegetasjon i brannflater vil variere mellom lokaliteter og ut ifra hvor vellykket lyngsviinga har vært. Det finnes brannflater i området som viser god revegetering etter få år (5-10 år). Imidlertid er det lite røsslyng innenfor en del av disse flatene, og anbefalt tid mellom hver brenning er derfor satt på generelt grunnlag til 10-20 år. Skal en gå ut fra en rotasjonstid på lyngen på 20 år vil dette tilsa at det svis et areal på ca. 9 daa hvert år. De første årene vil trolig tallet være enda lavere, og det er kanskje realistisk med ca. 5 daa per år.

Når det aller meste av ungsbogen er fjernet fra lokaliteten vil det svibare arealet være betraktelig utvidet, og trolig ligge mellom 230 og 250 daa, noe som tilsier at en hvert år kan svi mellom 11,5 og 12,5 daa. De første årene kan en likevel med fordel svi noen større flater, opp mot 10 daa, og gjerne i arealer med mye død lyng etter tørken i 2013. Lar ikke dette seg gjøre, vil en anbefale forsøk med punktsviing, da all sviing her vil være verdifull for å se hvordan lyngen responderer. Størrelsen på brannflatene må uansett tilpasses terrenget og tilgjengelig mannskap.

Som en start vil en foreslå at en i løpet av de første årene med brenning, svir en del av knausene nede ved sjøen markert som svibart areal (**mørk blå farge på kartet på fig. 3**). Dette er arealer som topografisk bør være greie å svi av samtidig som det er liten risiko for at det tar fyr i ungskog i området.

Hvilket areal en svir når, og om en i det hele tatt får til å svi, vil være avhengig av vær og vindforhold. Etter første sviing vil en vite mye mer om hvordan lyngen innenfor lokaliteten responderer på sviing, og hvordan det står til med lyngens evne til å regenerere. Det er viktig at vegetasjonsutviklingen innenfor brannflatene registreres og noteres for å kunne anslå regenereringshastigheten til lyngen, for så eventuelt å korrigere tidsperioden mellom hver brenning. Noter gjerne også hvilke urter som etter hvert blir dominerende, samt hvor fort de ulike artene går tilbake. Slik kunnskap er verdifull når en senere skal se på vegetasjonsutviklingen på lokaliteten i et lengre tidsperspektiv. Ut over de markerte svibare arealene, kan det også enkelte mindre partier ellers i lokaliteten der det finnes gammel grov lyng som kan punktsvis.

Lyngsviingen i området opphørte for flere generasjoner siden, og det er i en startfase nødvendig at brukerne blir kurset i lyngsviing av erfarne og kompetente personer. Samarbeid med andre krefter i Leka kommune med erfaring innen lyngsviing vil være naturlig. Det samme er deltagelse på kurs i lyngsviing andre steder i kommunen/fylket.

Det er svært viktig å være oppmerksom på at sitka-/lutzgran kan spire i store mengder i brannflater i kystlynghei. Hvis dette skjer, må småplantene fjernes etter hvert. Det samme gjelder også for andre treslag, og også andre urter, som eventuelt viser seg å bli et problem. Det er viktig at plantene fjernes tidlig, eller stubbes svært lavt. Rydding av en kystlyngheilokalitet på Stokkøya i Åfjord viste at sitka-/lutzgran er i stand til å sette nye skudd langt nede på stammen om det står igjen grønne deler etter at treet er kappet ned.

Sett i forhold til terrenget er det oftest en fordel å starte brann nederst i hellinger og la brannen utvikle seg oppover. Dette forutsetter likevel at brannen stopper når den kommer til toppen og ikke fortsetter på andre siden av haugen. Opparbeidelse av branngater kan derfor være nødvendig, særlig om arealene på motsatt side av haugene er dominert av ungsskog. Lyngbrenning er krevende og en full mestring av denne skjøtselen vil strekke seg over mange år. Når man skal opparbeide seg erfaring med lyngbrenning anbefales det å starte brenning i enkle områder som er naturlig avgrenset i terrenget. Det er også viktig at disse områdene ikke er for store. Hvis en er utrygg i forhold til brenning vil det være naturlig å leie inn hjelp fra erfarent hold i startfasen. Erfaringer viser at mars måned ofte er mest gunstig for å utføre brenning, men da under forutsetning av at det ikke er hekkende fugl i området (jf. retningslinjene til SNO i vedlegg 2).

Det er også viktig at sviingen legges opp slik at arealer med trær som skal stå igjen som ly for sauene ikke brennes. I eller nær disse treklyngene bør en kun punktsvi gammel lyng.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak sviing: Forsøk på sviing av sammenhengende arealer i tillegg til punktsviing av mindre områder med eldre/død lyng.	Ca. 5 daa årlig i en femårsperiode ¹	5*1000kr/daa = 5 000 kr	
Utstysbehov knyttet til sviing: Brannsmakker, gassbrenner, kompetent personell			

¹ Skal en få svidd så mye som 10 daa årlig, som det legges opp til når lokaliteten er restaurert, er det naturligvis en forutsetning at en først starter med rydding av ungsbogen innenfor lokaliteten.

3.6.3 Planlagte restaureringstiltak

Beskrivelse av planlagte restaureringstiltak:

Å restaurere lokaliteten, og særlig de østligste delene, vil bli et svært omfattende arbeid. Generelt bør oppslag med busker/trær med høyde over 1 meter hogges for å forhindre videre gjengroing. Einerbusker brenner godt og trenger ikke hugges ut på forhånd, men skulle store busker/stammer stå igjen etter brann bør disse fjernes. Einerlik kan i sin tur bidra til å binde jorda, særlig i bratte skråninger og hindre erosjon på grunn av sauetråkk som kan oppstå på grunn av høyt beitetrykk i nysvidde områder. En bør vurdere om disse skal få stå noen år før de eventuelt fjernes. Unntak for fjerning av skog er arealer som er avmerket som leområder.

Generelt bør ryddeavfall brennes utenfor lokaliteten, men i og med at dette på det aktuelle området vil medføre mye kjøring, vil en foreslå at det etableres bålplasser på strendene innenfor lokaliteten (først og fremst på rene steinstrender fremfor arealer med tangvoller og fragmenter av strandengvegetasjon). I øst kan en også vurdere faste bålplasser i heia, men da fortrinnsvis i søkk med fuktigere vegetasjon snarere enn på knauser. Grunnen til dette er at disse bålne vil utvikle høy varme som i sin tur kan skade røtter og frøbank i jorda. Transporten kan med fordel skje på frossen mark, særlig om en bruker traktor/ATV i til denne jobben. Ungskog som bør fjernes er markert med **blågrønn farge på fig. 3**.

Nye oppslag av busker og kratt må kontinuerlig fjernes. Dette gjelder også oppslag av fremmedarter som sitka-/lutzgran, som kan spire i store mengder på nybrente områder. Noe ungbjørk kan imidlertid settes igjen da det kan være et viktig tilleggssfor for sauene.

Plantefeltene med sitka-/lutzgran øst for lokaliteten må hugges for å hindre videre spredning. Om det finnes andre plantasjer i nærområdene, særlig av sitka-/lutzgran, bør en også vurdere å fjerne disse i samarbeid med grunneier med tanke på frøspredning inn i lokaliteten, og generelt for å hindre spredning i lynghiene rundt gården.

Mekanisk fjerning av trær innenfor arealene med kulturminner markert med **gul farge på fig. 3** bør utføres med forsiktighet slik at en unngår ødeleggelse av strukturen i røysene.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Spesifikke restaureringstiltak: Hogst av ungskog innenfor lokaliteten.	2019-2023	2 mann i 50 dager à 7,5 timer, pris per time kr 300 alt inkl. Gir en arbeidskostnad på kr 225 000,-	
Utstysbehov knyttet til rydding/slått/fjerning av problemarter: Motorsag, ryddesag, verneutstyr, ATV/lett traktor (kun på frossen mark)			

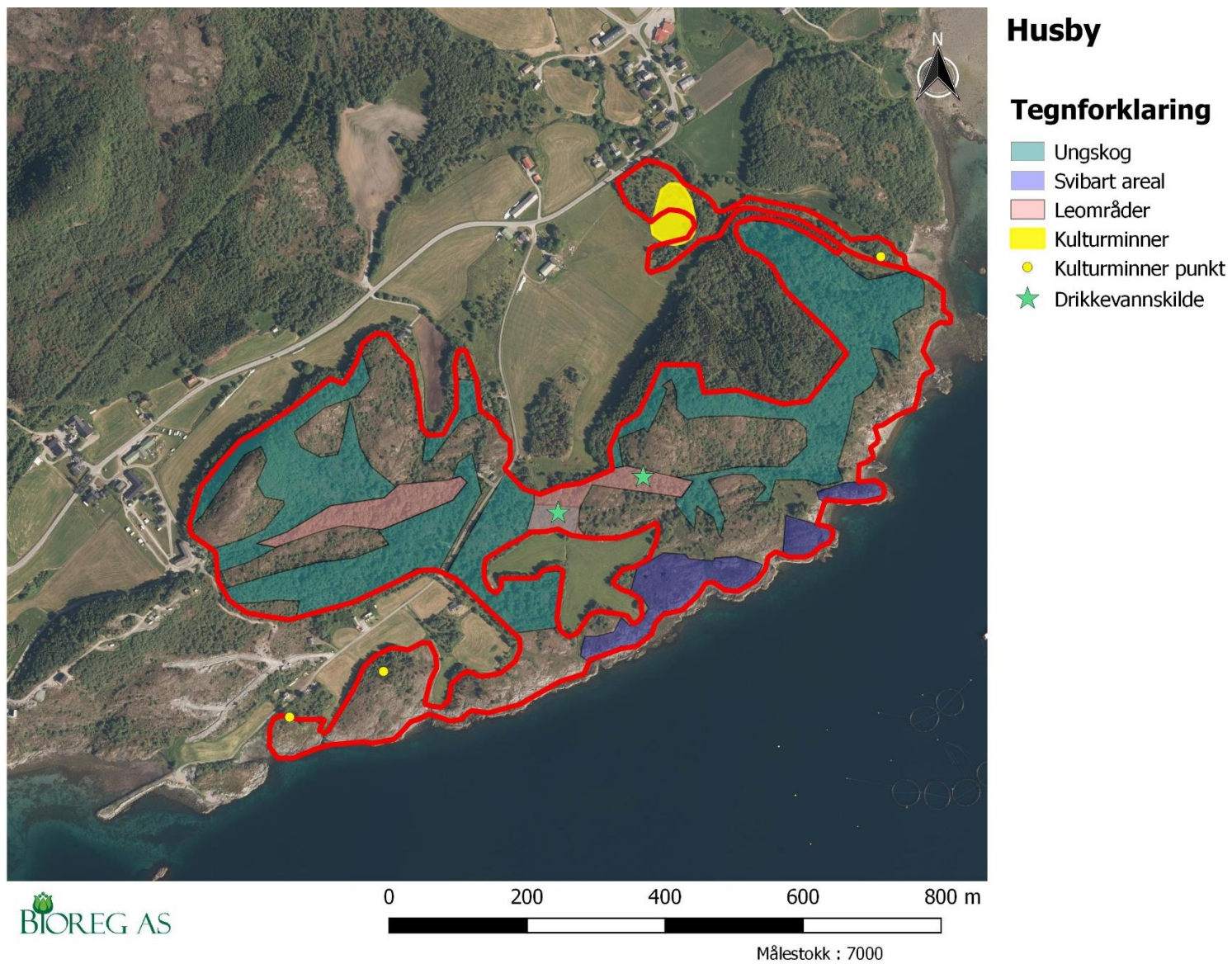
3.6.4 Andre planlagte skjøtselstiltak

ANDRE AKTUELLE SKJØTSELSTILTAK
Beskrivelse av andre tiltak, ut over restaurering, sviing og beiting. Lokaliteten med hagemark øst for kystlyngheiene (kalt Husbysjøen sør i Naturbase), bør sees i sammenheng med kystlyngheiene, da den vil utgjøre et viktig supplement til kystlyngheia i forhold til beiteareal. Også et større område øst for hagemarka er inkludert i arealene dyrene på gården beiter på. Dette området er så gjengrodd med ungskog at det ikke ble definert som kystlynghei.

KOSTNADSOVERSIKT	Prioritering (år)	Antall daa og kostnad per daa	Kontroll (år)
Tiltak: -			
UTSTYRSBEHOV			
-			
Annet: -			

3.7 Oppfølging av skjøtelsesplanen

OPPFØLGING
Skjøtelsesplanen skal evalueres innen 5 år: Ja
Behov for registrering av spesifikke naturtyper og/eller artsgrupper: Beitemarksopp kan med fordel kartlegges særlig på knausene nærmest sjøen. Det vil være behov for å følge med på om sitka-/lutzgran spirer i stort omfang i arealer som svis.
Nylig gjennomførte eller påbegynte tiltak som er finansiert:
ANSVAR
Person(-er) som har ansvar for iverksettelse av skjøtelsesplanen: Reidun Gudding, grunneier

Figur 3. Oversiktskart med arealer med ungskog som bør fjernes merket med blågrønn farge og svibare områder markert med mørk blå farge. Områder som kan settes igjen som le er markert med rosa, mens kulturminner er markert med gul farge. Kartet er utarbeidet i Qgis med kartgrunnlag © Kartverket og Norge Digitalt.

4. Mer informasjon

For mer utfyllende om skjøtsel, restaurering og hevd, se: **Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker** som finnes på DNs hjemmesider: <http://www.dirnat.no/content/1916/>

Annen aktuell litteratur:

- Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.
- Haaland, S. 2002. Fem tusen år med flammer; det europeiske lyngheilandskapet. Vigmostad & Bjørke.
- Halvorsen, R., Bryn, A., Erikstad, L. & Lindgaard, A. 2015. Natur i Norge - NiN. Artsdatabanken, Trondheim (<http://www.artsdatabanken.no/nin>).
- Halvorsen, R., medarbeidere og samarbeidspartnere, 2015. NiN – typeinndeling og beskrivelsessystem for natursystemnivået. – Natur i Norge, Artikkel 3 (versjon 2.0.3): 1–509 (Artsdatabanken, Trondheim; <http://www.artsdatabanken.no>.)
- Kaland, P.E. & Vandvik, V. 1998. Kystlynghei. S. 50-60 i: Framstad, E. & Lid, I.B. (red.) Jordbrukets kulturlandskap, Universitetsforlaget, Oslo.
- Moen, A. 1998. Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon. Statens kartverk, Hønefoss.
- Nilsen, L.S. (red.) 2009. Naturen. Populærvitenskapelig tidsskrift. 2009-2: 66-128. Spesialnummer om kystlynghei i Norge.
- Norderhaug, A. & Johansen L. 2011. Kulturmark og boreal hei – I: Lindgaard, A. og Henriksen, S. (red.) 2011. Norsk rødliste for naturtyper 2011. Artsdatabanken, Trondheim.

5. Detaljert beskrivelse av naturtypene på lokaliteten.

SØKBARE EGENSKAPER (for Naturbase)						
Navn på lokaliteten: Husbysjøen-Gongstøa		Kommune: Leka		Områdenr.:		
ID i naturbase: NY		Registrert i felt av: Solfrid Helene Lien Langmo		Dato: 24.06.2018		
Eventuelle tidligere registreringer (år og navn) og andre kilder (skriftlige og muntlige): Reidun Gudding, grunneier Even Jakobsen, sønn av grunneier				Skjøtselsavtale: Inngått år: Utløper år:		
Hovednaturtype etter NiN (% andel fordeling): Kystlynghei (T34) 70 %			Kartleggingsenheter etter NiN, 1:5000 (% andel fordeling): Sterkt kalkrik kystlynghei (T34-C-6) 40 % Intermediære kystlyngheier (T34-C-4) 30 %			
Tilleggsnaturtyper/mosaikk etter NiN (% andel fordeling): Semi-naturlig eng T32 (20 %) Resterende 10 % fordelt på: Kystlynghei (T34) Nakent berg (T1) Grunnlendt mark (T2) Strandeng (T12) Semi-naturlig strandeng (T33) Driftvoll (T24) Jordvannsmyr (V1)			Kartleggingsenheter etter NiN, 1:5000 (% andel fordeling): Svakt kalkrik eng med klart hevdpreg T32-C-20 (20 %) Resterende 10 % fordelt på: Intermediær baklihei (T34-C-3) Uttørkingseksponeerte temmelig til ekstremt kalkrike berg, bergvegger og knauser (T1-C-8) Uttørkingseksponeerte sterkt intermediære og litt kalkrike berg, bergvegger og knauser (T1-C-6) Åpen sterkt kalkrik grunnlendt lyngmark (T2-C-7) Åpen sterkt kalkrik grunnlendt lavmark (T2-C-8) Åpen intermediær grunnlendt lyngmark (T2-C-3) Strandenger i nedre og midtre geolitoral (T12-C-1) Nedre semi-naturlig strandeng (T33-C-1) Øvre semi-naturlig strandeng (T33-C-2) Beskyttede og moderat eksponerte driftvoller (T24-C-1) Temmelig til ekstremt kalkrike myrkanter (V1-C-8) Sterkt intermediære og litt kalkrike myrkanter (V1-C-7)			
Verdi (A, B, C): B (Svak)			Annen dokumentasjon (bilder, belagte arter m.m.): Foto			
Påvirkningsfaktorer (kodeliste i håndbok 13, vedlegg 11): PObv – En vei deler lokaliteten i to						
Stedkvalitet		Tilstand/Hevd		Bruk (nå):		Vegetasjonstyper: Tørr lynghei (H1) Fuktig lynghei (H3) Røsslyng-bjønnekamhei (H4) Bergknaus og bergflate (F3) Frisk/tørr middels baserik eng i lavlandet (G7) Nedre og midtre salteng (U4) Øvre salteng (U5) Flerårig gras/urte-tangvoll (V2) Ekstremrik fastmattemyr (M3)
< 20 m	x	God		Slått		
20-50 m		Svak	x	Beite	x	
50-100		Ingen		Pløying		
>100 m		Gjengrodd		Gjødsling		
		Dårlig		Lauving		
				Torvtekt		
				Brenning		
				Park/hagestell		

OMRÅDEBESKRIVELSE (For naturbase og som grunnlag for skjøtelsesplanen)

Innledning:

Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med assistanse av Finn Oldervik, begge Bioreg AS. Beskrivelsen er basert på en naturfaglig undersøkelse av Lien Langmo den 24.06.2018, på oppdrag fra grunneier. Lokaliteten ble registrert som et ledd i kartlegging av utvalgte eiendommer på Leka, og formålet med undersøkelsene var å påvise eventuelle verdifulle lokaliteter med kystlynghei, samt lokaliteter knyttet til disse, og utarbeidelse av skjøtelsesplaner for eventuelt registrerte kystlyngheier. Sønn av grunneier, Even Jakobsen deltok også under registrering. Beskrivelsen er basert på nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015. Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter.

Beliggenhet og naturgrunnlag:

Lokaliteten ligger sør og like sør for kommunesenteret på østsida av øya. Her ligger den i le for vind og vær. Lokaliteten grenser til en vei, fulldyrkede enger og hagemark i nord og øst, til havet i sør og til et hyttefelt i vest. Berggrunnen er varierende, men rik, med bergarter som gabbro, konglomerat og gråvakke. Der sistnevnte er omtalt å inneholde kalkstein. Ut fra vegetasjonen ser det ut til at berggrunnen innenfor lokaliteten er rikest i den østlige delen, der en blant annet tydelig kan se at det finnes konglomerater. Løsmassene er for det meste sparsomme og usammenhengende, men i enkelte søkk finnes hav- og fjordavsetning og strandavsetning (Kilde: NGU). Moen (1998) plasserer lokaliteten i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, humid underseksjon (O3h).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper:

Lokaliteten er registrert som kystlynghei, og er for det aller meste å regne som rik tørrhei (40 %) og rik fukthei (30 %). Heiene er rikest i øst, og har et mer intermediært preg i vest. I tillegg til kystlynghei finnes ca. 20 % naturbeitemark. De siste 10 prosentene er fordelt på en rekke naturtyper, deriblant strandeng, rikmyr, kalkrik grunnlendt mark og kalkrike nakne berg. Etter NiN 2.1 er kystlyngheiene regnet som sterkt kalkrik kystlynghei (T34-C-6) (40 %) og intermediære kystlyngheier (T34-C-4) (30 %). I tillegg finnes mindre partier med intermediær baklihei (T34-C-3) i vest. Engarealene regnes som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg T32-C-20 (20 %). Ellers finnes blant annet, uttørkingseksponerte temmelig til ekstremt kalkrike berg, bergvegger og knauser (T1-C-8), åpen sterkt kalkrik grunnlendt lyngmark (T2-C-7), åpen sterkt kalkrik grunnlendt lavmark (T2-C-8) og temmelig til ekstremt kalkrike myrkanter (V1-C-8). I vest er lokaliteten noe fattigere, og typer som uttørkingseksponerte sterkt intermediære og litt kalkrike berg, bergvegger og knauser (T1-C-6) og åpen intermediær grunnlendt lyngmark (T2-C-3), og sterkt intermediære til litt kalkrike myrkanter (V-1-C-7) finnes. Langs sjøen finnes partier med strandenger fordelt på kartleggingsenhetene strandenger i nedre og midtre geolitoral (T12-C-1), nedre semi-naturlig strandeng (T33-C-1) og øvre semi-naturlig strandeng (T33-C-2), i tillegg til små områder med beskyttede og moderat eksponerte driftvoller (T24-C-1). Naturtypen kystlynghei er regnet som en sterkt truet naturtype (EN) på rødlista for naturtyper fra 2011. Også rik åpen sørlig jordvannsmyr og semi-naturlig strandeng regnes som sterkt truet (EN) på samme liste. Semi-naturlig eng, strandeng og åpen grunnlendt kalkrik mark i sørboreal sone er regnet som sårbar (VU).

Artsmangfold:

Røsslyng dominerer store partier innenfor lokaliteten sammen med mye krekling og blokkebær. Heiene i nord har blåknapp, kornstarr, finnskjegg, småmarimjelle, blåbær og kattedot. Også i øst dominerer lyngartene. I tillegg ble det registrert arter som rødsildre, fjellsmelle, blåstarr (partier med blåstarr-eng), vill-lin, fjellfrøstjerne, dvergjamne, fjellsmelle, storblåfjær, gjeldkarve, hårstarr, flekkmure, hvitmaure, engstarr, fjelltistel, loppestarr og murburkne. I tillegg finnes et par mindre myrpatrier. Her dominerer brunmosene bunnsjiktet totalt sammen med blant annet kammose og fettmose, og arter som sumphaukeskjegg, breiull, myrsnelle, blåstarr, gulsildre og pors i tillegg til mange av de nevnte fra heiene rundt. Strandengene er små, men godt utviklet og med arter som buestarr, fjærekoll, strandkjempe, fjæresivaks, saltgras sp., gulaks, rødsvingel, tiriltunge og mjødur. Engarealene er dominert av gulaks og sølvbunke sammen med hvitmaure, blåknapp, vendelrot, bakkesoleie, bekkeblom (ved bekker), legeveronika og bakkefrytle i tillegg til skogsarter som hvitveis, skogstjerne, blåbær og skogfiol. På bergvegger ble det registrert arter som putevrinose, tuehinnelev, stiftgrye, skjelligye, fingergrye, labbmose, krypsilkemose, kammose og ubestemte arter av blomstermose (*Schistidium*). Alt dette er krevende arter. Mose- og lavfloraen er også mindre krevende i vest. I mye av lokaliteten finnes spredte til tette forekomster av ung bjørk og stedvis også osp i tillegg til noe sitka-/lutzgran.

De fleste som har begynt å sette kongler står like utenfor lokaliteten, men også innenfor fant en enkelte svært unge eksemplarer med kongler.

Bruk, tilstand og påvirkning:

Gården hadde kyr frem til rundt år 2000, og heiene ble brukt som utmarksbeite for kviger. Gamle foto fra området inkludert flyfoto viser at det tidligere var mye mer åpent her. I følge nåværende grunneier har det skjedd svært mye bare på de siste 30 årene. Fra 2009 ble beitet gjenopptatt med sau. I dag er hele lokaliteten gjerda inne og beites med ca. 35 vinterføra kvitsau (70 kvitsau på det meste), og ca. 25 GNS. Disse er inne om vinteren.

Lyng og sviing: Nåværende brukere kjenner ikke til hvorvidt det har vært drevet sviing i dette området, men det er likevel grunn til å tro at det kan ha vært brent her ut fra Lekas historie. Sviing er i løpet av de senere årene gjenopptatt blant annet på Skeisneset. Innenfor lokaliteten er mye av lyngen gammel, grov og forvedet, og særlig i nordvendte skråninger også høyvokst (30-50 cm). På knauser og i flater partier er den mye tydeligere preget av beitet og for det meste kortvokst (10-20 cm). Her fremstår den også som noe yngre, selv om den trolig for det meste er sent moden og tidlig degenererende iht. lyngheisyklusen i skjøtselsboka for kulturlandskap (Norderhaug et al. 1999).

I mye av lokaliteten finnes det som nevnt partier med ungsog. Gjengroingen later i stor grad til å være av nyere dato, og svært mange av trærne er yngre enn 30 år (jf. flyfoto fra 1979). I disse partiene er artsmangfoldet utarmet og erstattet av bl.a. blåbærlyng og gras. Om slike arealer skal restaureres, må dette gjøres veldig snart. I tillegg finnes som nevnt noe sitka-/lutzgran innenfor og nær lokaliteten. Denne er i spredning, og må fjernes.

En vei fra Husby til Gongstøa deler lokaliteten i to. Kårhuset på gården ligger langs denne veien. Vest for lokaliteten ligger en campingplass. Her er det i løpet av de siste årene bygd en del nye hytter. Det er også noe forsøpling nær lokalitetsgrensa.

Fremmede arter:

Bergfuru (sparsomt), sitka-/lutzgran, sistnevnte i spredning.

Kulturminner:

Ved 33N N 7221309 Ø 345147 og N 7221244 Ø 345010 vest i lokaliteten, finnes et par gravrøyser.

Skjøtsel og hensyn:

Beite: Beitet med sau må opprettholdes, gjerne med noe høyere beitetrykk enn i dag, i alle fall i en periode. Videre bør det vurderes hvorvidt en skal bytte ut flere av sauene til utegangersau. Disse egner seg til å gå ute store deler av året, eller hele året når det er vilkår for det. Det må være et mål at mest mulig av det foret sauene trenger skal komme fra utmarka. Tilleggsforing bør som i dag begrenses til arealer nær husene. Etter hvert som lokaliteten restaureres, vil beiteverdien i området også øke, og det vil være naturlig å vurdere antallet dyr kontinuerlig ut fra hvordan lokaliteten utvikler seg. Her må en også se denne lokaliteten i sammenheng med resten av gården.

Gjengroing: Særlig øst i lokaliteten, men også stedvis i vest finnes forekomster med kratt av ung bjørk, i tillegg til plantefeltet med sitka-/lutzgran. Grana sprer seg, og øst i lokaliteten finnes en del unge trær. Slike busker og trær må hugges ned og fjernes før lyngbrenning. Særlig grana har mange steder vist seg å bli et stort problem i kystlyngheier, så finnes det nærliggende plantasjer av arten, noe som er tilfelle her, bør disse hogges. En må imidlertid være obs på at en ved fjerning av skogen i de bratteste skråningene, kan det være en viss fare for erosjon etter brenning om alle krattene fjernes. Dette mest på grunn av tråkk fra sauene som vil beite intensivt på de nysvidde områdene. Om enkelte kratt, og da særlig einer, får stå igjen, vil de døde stammene hindre sauene i å komme til, slik at jordsmonnet utsettes for mindre tråkkslitasje enn om buskene hadde vært helt borte. Disse kan så fjernes senere, etter at vegetasjon er reetablert. I de delene av lokaliteten som er å regne som eng, kan det settes igjen noe bjørk som le for sauene.

Lyngsviing: Formålet med lyngbrenning er å skape mosaikker med kystlyngheivegetasjon med ulik alder. Dette er gunstig både for beitedyr og andre arter som insekter og fugler. For at dyra til enhver tid skal ha tilgang på en slik mosaikk, er det viktig å ikke svi for store flater. Brannflater fører til økt spiring av gras og urter, og dette utgjør i stor grad sommerbeite til dyra. I tillegg til ulike spirer, er også unge skudd av røsslyng viktig som fôr, da disse i sin tur utgjør vinterbeite. Slike unge skudd er en betraktelig bedre fôrressurs for dyra enn gammel forvedet røsslyng. Over tid vil en brannflate gradvis gjennomgå endring i vegetasjonsstrukturen fra gras- og urterik mark, tilbake til større utbredelse av lyng. Et beiteområde bestående av brannflater med ulik alder vil derfor inneholde areal som er godt egnet både til sommerbeite og vinterbeite, med rik utbredelse av gras, urter, lyng og busker. I sum øker dette i sin tur den ernæringsmessige kvaliteten på kystlyngheia som helårsbeite sammenlignet med dagens tilstand.

En viktig forutsetning for vellykket lyngbrenning er tele i jorda (evt. høy vannmetning), samt at lyngen er tørr nok til at den vil brenne. Med dette unngår man at frøbanken (frøinnhold i jorda) og røtter i det øverste jordlaget skades av varmeutviklingen fra brann. Videre unngår en fare for at selve torva tar fyr på grunn av varmen fra brannen. Brenning skal skje i perioden 15. september - 15. april under egnede vær- og vindforhold. Det må være tilstrekkelig med mannskap under brenningen, og varsling skal skje etter kommunens retningslinjer (brannvesen, naboer, Fylkesmannen). Egned utstyr for slokking og tenning må være tilgjengelig. Erfaringer viser at mars måned ofte er mest gunstig for å utføre brenning. Tid mellom brenning av en flate er gjerne 10 - 25 år og avhenger av hvor lang tid regenereringen av vegetasjon, og særlig røsslyng, tar.

Lokaliteten er varierende topografisk med mange små knauser og søkk. Trolig vil brenning mange steder bli redusert til svært små flater, da disse er adskilt fra andre av enger og områder med mye ung skog som må fjernes før større arealer kan brennes sammenhengende. En mulighet er derfor å bruke gassbrenner til å starte en brann for så å svi kun noen få kvadratmeter. Etter tørkevinteren 2013 er mye av røsslyngen død, men den ser ut til å regenerere (det er noe varierende hvor enkelt dette er å avgjøre på grunn av beitetrykket i området). Det er svært viktig at en tilpasser sviingen slik at en ikke kommer i konflikt med omkringliggende hus og hytter!

Del av helhetlig landskap:

Lokaliteten er en del av et større kulturlandskap med beiter og kystlyngheier nord og øst på Leka. Området preges fremdeles av aktiv moderne landbruksdrift i kombinasjon med bruk av utmarksbeite. På Skeisneset er lyngheiene også i drift med brenning.

Verdibegrunnelse:

Etter faktaark for kystlynghei fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal da over 100 daa av lokalitetens totale areal på 311,5 daa er å regne som kalkrik kystlynghei. Den oppnår middels til lav vekt på tilstand ut fra at store områder er i gjengroing med trær, samtidig som den har vært mer eller mindre kontinuerlig i hevd med beite. Dette gjør at en finner lyng i de aller fleste fasene, også i pioner- og byggefase samt at det er tydelige beitespor på lyngen. Den oppnår middels vekt på påvirkning/bruk ut fra et for det meste sparsomt innslag av fremmede arter. Ellers oppnår den lav vekt på rødlistearter ut fra at slike ikke er påvist, men at en regner med det er et visst potensiale for slike arter fra flere artsgrupper, deriblant beitemarksopp og kalkkrevende lav. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B. Verdien er svak, og vil raskt forringes om ikke tiltak mot gjengroingen settes i verk.

Merknad:

Området bør etter igangsatt skjøtsel undersøkes for beitemarksopp, samt at en følger med på vegetasjonsutviklingen innenfor brannflatene.

6. Kilder

artskart.artsdatabanken.no (2017). Funndata fra: J. B. Jordal, Naturhistorisk museum UiO, Norsk botanisk forening, Norsk entomologisk forening, Norges sopp- og nyttevekstforbund Nedlastet gjennom artskart 30.10.2018

artsdatabanken.no/fremmedartslista2018 Nedlastet 30.11.2018

artsdatabanken.no/rodlisterfor naturtyper Nedlastet 30.11.2018

Bratli, H., Halvorsen, R., Bryn, A., Arnesen, G., Bendiksen, E., Jordal, J. B. *et al.* (2017). *Dokumentasjon av NiN versjon 2.1 tilrettelagt for praktisk naturkartlegging i målestokk 1:5000*. Natur i Norge, Artikkel 8 (versjon 2.1.2).

Bryn, A. & Ullerud, H. A. (2017). *Veileder for arealdekkende kartlegging av terrestrisk naturvariasjon etter NiN i målestokk 1:5000 og 1:20 000*. Naturhistorisk Museum, U. i. O.

Fremstad, E. 1997. *Vegetasjonstyper i Norge*. NINA Temahefte 12. 279 s.

Henriksen S. og Hilmo O. (red.) 2015. *Norsk rødliste for arter 2015*. Artsdatabanken, Norge ISBN: 978-82-92838-40-2.

Miljødirektoratet (2015) *Veileder for kartlegging, verdisetting og forvaltning av naturtyper på land og i ferskvann. Utkast til faktaark 2015 – Kulturmark*. Versjon 7. august 2015

Moen, A. (1998). *Nasjonalatlas for Norge: Vegetasjon*. Statens kartverk, Hønefoss.

ngu.no/kart/berggrunn, <https://geo.ngu.no/kart/berggrunn/> Norges geologiske undersøkelse, berggrunnskart N50, hentet 30.10.18

ngu.no/kart/losmasser, <http://geo.ngu.no/kart/losmasse/> Norges geologiske undersøkelse, løsmassekart med symboler, hentet 30.10.18

Norderhaug, A., Austad, I., Hauge, L. & Kvamme, M., 1999: *Skjøtselsboka for kulturlandskap og gamle norske kulturmarker*. Landbruksforlaget. 252 s.

Muntlige kilder

Reidun Gudding, grunneier

Even Jakobsen, sønn av grunneier

7. Bilder

Under følger en del bilder fra lokaliteten.

Figur 4. 33N N 7221655 Ø345532. Bakkaklubben sett fra nordsiden. Fotografen står på Steinberget. Som en ser, er det en del trær i forgrunnen. Disse tilhører engarealene innenfor lokaliteten. Særlig nord- og østsida av haugen er gjengrodd med bjørk. Sør- og vestsida er mer åpne (jf. forsidefoto). De hvite flekkene på heia litt til venstre i bildet, er hekkende gråmåker. Disse var svært hissig på undersøkelsestidspunktet. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Figur 5. Bildet er tatt fra samme posisjon som det forrige, og viser lokalitetens sørvestre deler. Den grønne enga til venstre i bildet er utelatt fra lokaliteten. Mye av områdene med tett bjørkeskog er beitemarker som også i dag benyttes av sauen. Noe av dette kan med fordel settes igjen som le for dyrene. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Figur 6. 33N N 7221530 Ø345736. Nede ved sjøen omtrent midt i lokaliteten finnes kalkrike urte- og grasrike heier. Bildet er tatt mot sørvest. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Figur 7. 33N N 7221772 Ø345921. En av strandengene sør i lokaliteten sett fra vest mot øst. I bakgrunnen skimter en plantet sitka-/lutzgran i kanten av lokaliteten. Disse trærne i tillegg til lauvoppslaget, bør fjernes. Dette er en forutsetning for at en skal kunne brenne kontrollert. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Figur 8. 33N N 7221757 Ø345839. Parti sør i lokaliteten som er helt gjengrodd med ung bjørk i løpet av de siste 30 årene. Her må trærne bort før brenning, ellers er det helt umulig å svi kontrollert. Til tross for tett ungskog, er området tydelig beitepreget. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Figur 9. 33N N 7221574 Ø345349. Like øst for veien, omtrent midt i lokaliteten, er restaureringsarbeidet i gang. Stokker og kvist må fjernes fra lokaliteten. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

Figur 10. 33N N 7221540 Ø345276. Like vest for veien, omtrent midt i lokaliteten, finnes partier med intermediære grasrike myrer med blant annet flaskestarr og pors. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

33N N 7221530 Ø345399. Figur 11. Mange av engene innenfor lokaliteten ser ut omtrent slik. De har mye ung bjørk, arter som krever litt kalk (intermediær til litt kalkrik), og er tydelig preget av beite. Her står en ved en av bekkene i lokaliteten, som i følge grunneier er åpen hele året og sikrer dyrene tilgang på vann året rundt. Foto; Solfrid Helene Lien Langmo, Bioreg AS © 24.06.2018.

8. Artsliste

Under følger artslister basert på registreringer 24.06.2018.

Karplanter

bakkefrytle
bakkesoleie
bekkeblom
bergfrue
bergfuru
bergskrinneblom
bjønnskjegg
bjørk
blokkebær
blåbær
blåklokke
blåknapp
blåstarr
blåtopp
breimyrrull
bringebær
buestarr
dvergbjørk
dvergjamne
einer
engforglemmegei
enghumleblom
engstarr
finnskjegg
firblad
fjellfrøstjerne
fjellmarikåpe
fjellsmelle
fjelltistel
fjærekoll
fjæresivaks
flaskestarr
flekkmure
flekkmarihand
fugletelg

føllblom
gjeldkarve
gran
grønnstarr
gulflatbelg
gullris
gulsildre
gåsemure
hengeaks
hengeving
hundegras
hundekjeks
hvitbladtistel
hvitmaure
hårstarr
jonsokkoll
kattefot
kornstarr
korsknapp
krekling
loppestarr
lutzgran
marikåpe sp.
markjordbær
melbær
mjødurt
murburkne
myrmaure
myrsnelle
osp
pors
rogn
rognasal
rosenrot
rundbelg
rød jonsokblom
rødsildre

rødsvingel
røsslyng
saltgras sp
selje
skogstorkenebb
slirestarr
slåttestarr
småbergknapp
småsyre
storblåfjær
stormarimjelle
stornesle
strandkjempe
sumphaukeskjegg
svarttopp
særbustarr
sølvbunke
teiebær
tepperot
tiriltunge
torvmyrrull
tunrapp
tyttebær
veitistel
vendelrot
vier sp

Moser

blomstermose sp
brunmakkmose
eplekulemose
etasjemose
fettmose
furumose
galletteppemose
gulband

gullklokkemose
heigråmose
kammose
krypsilkemose
myrstjernemose
piggknoppgullhete
putevrimose
rosetorvmose
rødmakkmose
skjøtmose
storklokkemose
storkransmose
sølvvrangmose

Lav

bristolav
fingerglye
kvistlav
skjellglye
stiftfiltlav
stiftglye

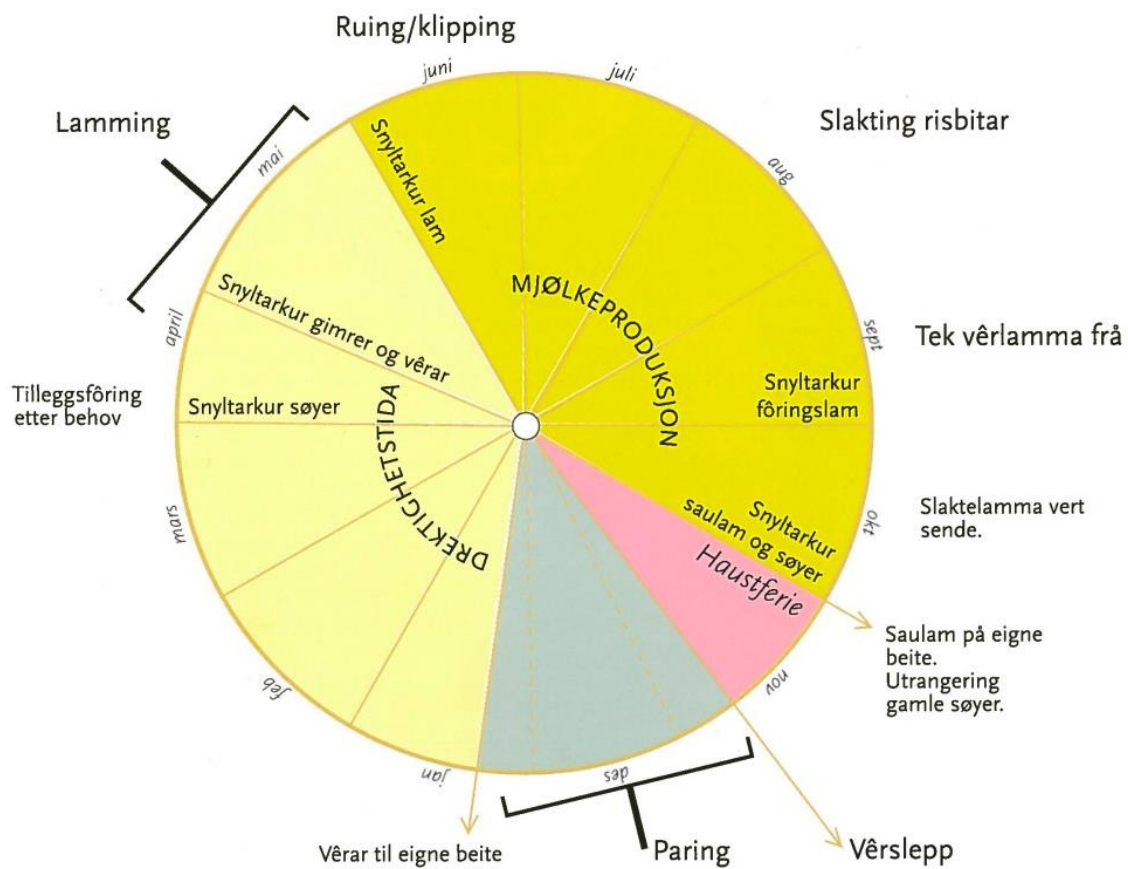
Fugl

fiskemåke (hekkende)
gråmåke (hekkende)
kråke
ravn
rødstilk (hekkende)
skjære
strandsnipe (hekkende)
svartbak
tjeld (hekkende)

Vedlegg 1: Eksempel på villsaudrift gjennom året fra Grøneng (Sogn og Fjordane).

Kilde: Villsauboka Buer, H. 2011. Villsauboka. Selja Forlag, Florø.

Kommentar: Denne modellen har en noe høy bruk av parasittbehandling. Merk at parasittbehandling og behandling mot utøy (flått og sauekrabbe) må vurderes lokalt.

SNO-retningslinjer for lyngbrenning

Til: Ansatte i SNO og tjenesteytere

Fra: SNO-sentralt

Dato: Gjeldende fra 2011

Mange verneområder langs kysten innehar store areal med kystlynghei. Dette er en menneskeskapt naturtype som er avhengig av bruk for å bestå. Hvis bruken opphører, vil områdene gro til med busker og trær. Fremmede arter som bergfuru og/eller sitkagran har også blitt plantet mange steder, og er i dag i full spredning. Lyngbrenning er en rask og kostnadseffektiv måte å skjømte kystlyngheia på. Målet er å få fram en mosaikk av vegetasjonsflater med røsslynghei i ulik alder. Da vil heia få størst variasjon og vil også få best fôrverdi. Lyngbrenning i kombinasjon med beiting er den beste måten å skjømte lynghei på. Hvis det i lyngheia er stort oppslag av busker og trær bør dette ryddes før man brenner. Men man kan med fordel la noe stå igjen da treklynger kan brukes som skjul for dyra og beite. Antall år mellom lyngbrenninger kan variere (fra åtte år til over 20 år). Sjekk røsslyngtilstanden; gammel og grov lyng bør brennes, men vær klar over at regenereringa etter brann kan ta noen år og det er viktig å følge med på dette slik at ikke all røsslyng brennes før ny kommer tilbake. Det beste er å brenne FØR mosemattene får mulighet til å bli heldekkende. Husk fotodokumentasjon før, under og etter arbeidet.

Før brenning

- Skjøtselshjemmel gjennom verneforskrift eller NML § 47, og bestilling fra forvaltningsmyndigheten skal foreligge
- Det er kommunen som er myndighet vedrørende åpen brenning. Åpen brenning er bare tillatt dersom kommunen har åpnet opp for dette gjennom "Forskrift om åpen brenning og brenning av avfall i småovner". Sjekk om kommunen har åpnet opp for dette. I motsatt fall må det søkes dispensasjon fra forbudet
- Stedlig politi skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Brannvesenet skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Naboer og grunneier skal alltid varsles i forkant av tidspunktet for brenning
- Ha en plan for hvordan brannen kan slukkes

- Planlegg godt hvor det skal brennes – en mosaikkstruktur mellom brente og ubrente flater er å foretrekke. Finnes det naturlige avslutningslinjer (som stier, myrkanter eller tjern) eller må det brennes branngater? Ei branngate bør ha en bredde på 5-6 m
- Brenn alltid mens jorda er fuktig eller det er tele i jorda (sein høst til tidlig vår fram til seinest 15. april)
- Ta hensyn til fugl. Brenningen bør skje før hekketiden. I de sørligste delene av kysten er ærfugl og grågås vanligvis i gang med hekking i mars måned, og brenning i slike områder bør derfor være avsluttet innen 15. mars
- Ta hensyn til fornminner og kulturminner

Under brenning

- Brenn bare under gunstige værforhold; laber bris er passe vindstyrke
- Vanligvis brenner man med vinden
- Ha godt med mannskap og slukkeutstyr (brannvifter, spader med lange skaft, snøskufler etc.)
- Brannen kan startes med en propanblåselampe. Det er en fordel å tenne på flere steder slik at det danner seg en brannfront
- Ved slukking; vær bak flammene og slukk brannen fra kilden. Slukk brannen på bakketoppen. Da mister flammene noe av kraften og er lettere å slukke
- Bruk arbeidsklær av bomull eller ull, kraftige støvler, lue og arbeidshansker

Etter brenning

- Gå aldri fra et område hvor det fortsatt kommer røyk. Forsikre deg om at brannen er godt slukket
- Ha beredskap ved behov for etterslukking
- Få inn på kart hvilke områder som er brent og når de er brent
- Stedlig politi skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Brannvesenet skal alltid varsles etter at brenningen er avsluttet
- Naboer og grunneier skal alltid varsles og etter at brenningen er avsluttet

Vedlegg 3: Lokalitetsbeskrivelse hagemark – Husbysjøen sør

I og med at det ble kartlagt to lokaliteter på gården, og denne brukes som beite sammen med kystlyngheiene, legges lokalitetsbeskrivelsen ved her.

Kommune: Leka

UTM Sone 33 N 7221964 Ø 345626

Naturbase ID: NY

Areal: 16 daa

Naturtype: Hagemark

Utforminger: Rik hagemark med boreale lauvtrær

Registreringsdato: 24.06. 2018

Verdi; Viktig – B

Innledning: Lokalitetsbeskrivelsen er utarbeidet av Solfrid Helene Lien Langmo med assistanse av Finn Oldervik, begge Bioreg AS. Beskrivelsen er basert på en naturfaglig undersøkelse av Lien Langmo den 24.06.2018, på oppdrag fra grunneier. Lokaliteten ble registrert som et ledd i kartlegging av utvalgte eiendommer på Leka, og formålet med undersøkelsene var å påvise eventuelle verdifulle lokaliteter med kystlynghei, samt lokaliteter knyttet til disse, og utarbeidelse av skjøtelsesplaner for eventuelt registrerte kystlynghei. Beskrivelsen er basert på nyeste versjon av faktaark for naturtypen fra juli 2015. Rødlistestatus for arter følger norsk rødliste fra 2015, rødlistestatus for naturtyper følger rødlista for naturtyper fra 2018. Avgrensinga er basert på GPS-målinger og ortofoto og er trolig bedre enn 20 meter.

Lokalisering og naturgrunnlag: Lokaliteten ligger sør og like sør for kommunesenteret på østsida av øya. Den strekker seg sørøstover fra Frøvikveien og ned til sjøen, og grenser til veien i nord, og sjøen i sør. Ellers grenser den til fulldyrka enger og kystlynghei. Berggrunnen består av gabbro, mens løsmassene består for det meste av marine strandavsetninger (Kilde: NGU). Moen (1998) plasserer lokaliteten i sørboreal vegetasjonssone (SB) og i sterkt oseanisk vegetasjonsseksjon, humid underseksjon (O3h).

Naturtyper, utforminger og vegetasjonstyper: Lokaliteten er registrert som hagemark av utformingen rik hagemark med boreale lauvtrær (100 %). Etter NiN er lokaliteten å regne som svakt kalkrik eng med svakt preg av gjødsling (T32-C-21). I sør finnes også partier som kan regnes som svakt kalkrik eng med klart hevdpreg (T32-C-20). Helt sør i lokaliteten ned mot sjøen, finnes også fragmenter av kalkrik fukteng (T32-C-10). Hagemark er som nevnt å regne som semi-naturlig eng, som er regnet som en sårbar naturtype (VU) på rødlista for naturtyper fra 2018.

Artsmangfold: Store deler av lokaliteten er dominert av artene engkvein, gulaks og sølvbunke i tillegg til en god del bakkesoleie. I sør er arts mangfoldet noe preget av skogsarter som gaukesyre, skogfiol, hvitveis og skogstjerne. Ellers finnes arter som geitsvingel, bråtestarr, bakkefrytle, harerug, blåkoll, engkarse, blåklokke, gjerdevikke, tiriltunge, tepperot og hvitmaure. I de fuktigere partiene ble det blant annet registrert vendelrot, mjøddurt, strandrør, firblad, enghumleblom, nyresoleie, stor myrmaure og slåttestarr. Innenfor det meste av lokaliteten finnes en del bjørk. Det er tynnet en del i løpet av de senere årene, men noen eldre trær står igjen. Ned mot sjøen står også ei eldre selje der det ble registrert blant annet lungenever, skrubbenever, kystfiltlav, stiftfiltlav og grynvreng.

Bruk, tilstand og påvirkning: Gården hadde kyr frem til rundt år 2000, og heiene ble brukt som utmarksbeite for kviger. Gamle foto fra området inkludert flyfoto viser at det tidligere var mye mer åpent her. I følge nåværende grunneier har det skjedd svært mye bare på de siste 30 årene. Fra 2009 ble beitet gjenopptatt med sau. I dag er hele lokaliteten gjerda inne og beites med ca. 35 vinterføra kvitsau (70 kvitsau

på det meste), og ca. 25 GNS. Disse er inne om vinteren. Som nevnt er en del trær fjernet i løpet av de senere årene, noe som gir lokaliteten et noe oppgjødslet preg på grunn av de råtnende røttene. Selv om trærne er fjernet, finnes fremdeles en del skogsarter i felt- og bunnsjikt. Dette preget forsterkes av at arealet brukes til tilleggsfôring av beitedyr. Innenfor lokaliteten er det registrert et felt med gravhauger fra jernalderen. Helt sør i lokaliteten ned mot sjøen finnes en fredet nausttomt, også denne fra jernalderen. Lokaliteten beites av gårdens sauer og beitetrykket er godt. Vest for lokaliteten finnes tette plantefelt av sitka-/lutzgran. Disse bidrar til en viss grad til utskygging av engvegetasjonen i deler av lokaliteten. I nord finnes noe ung platanlønn. Det er uvisst om denne er frøspredd eller plantet. En bekk renner øst i lokaliteten.

Skjøtsel og hensyn: For å ivareta verdiene denne lokaliteten innehar, vil beite omtrent på dagens nivå være tilstrekkelig. Det vil være en fordel om en tett hekk av sitka-/lutzgran som er plantet vest for lokaliteten fjernes. Det samme gjelder platanlønn som finnes i den nordligste delen. Videre bør tilleggsfôringen opphøre, da dette på sikt vil bidra til ytterligere oppgjødsling og utarming av artsmangfoldet. Ved rydding/vedhogst bør en prioritere å la eldre trær stå igjen og heller hogge en del av de yngre. Ryddeavfall bør fjernes fra lokaliteten. All transport bør skje på frossen mark. Lokaliteten må ikke gjødsles, sprøytes eller pløyes.

Del av helhetlig landskap: Lokaliteten er en del av et større kulturlandskap med beiter og kystlyngheier nord på Leka. Området preges fremdeles av aktiv moderne landbruksdrift i kombinasjon med bruk av utmarksbeite.

Fremmede arter: Sitka-/lutzgran, platanlønn.

Verdivurdering: Etter faktaark for hagemark fra juli 2015 oppnår lokaliteten høy vekt for areal (ca. 16 daa). Den oppnår middels vekt for typevariasjon da den inneholder tre kartleggingsenheter (i 1:5000) etter NiN, inkludert fragmenter av fukteng i partier langs bekken. Ellers oppnår den lav vekt for artsmangfold og rødlistearter. Den oppnår høy vekt på tilstand ut fra at den er i bruk og har bortimot optimalt beitetrykk, samt få spor etter gjødsling. Lokaliteten oppnår lav vekt på parameteren påvirkning ut fra at den i løpet av de seneste årene har hatt en for intensiv bruk, noe som har ført til oppgjødsling av lokaliteten. At den er i bruk med beite, har ubetydelig påvirkning fra tekniske inngrep og forurensing er med å trekke noe opp. At det finnes fremmede arter er med å trekke noe ned. Også planting av gran vest for lokaliteten er med på å trekke noe ned på grunn av at denne ser ut til å spre seg, samt at den bidrar negativt med skyggevirksomhet. Til sist oppnår lokaliteten høy vekt for landskapsøkologi, da den ligger godt integrert i et landskap med mange verdifulle kulturelementer og flere verdifulle lokaliteter med kulturmark og kystlynghei. Ut fra dette oppnår lokaliteten samlet sett verdien Viktig – B, en verdi som vil reduseres ytterligere om videre oppgjødsling holder frem.

Merknad: Lokaliteten bør ved et senere besøk reinventeres blant annet med tanke på beitemarksopp